

A primer in Human Cardiovascular Genetics

dr. Sander W. van der Laan | [swvanderlaan](#)

Last update: 2022-03-24

Contents

1	About this primer	5
1.1	Introduction	5
1.2	Background reading	6
1.3	Meet the Team	6
2	Prerequisites	9
2.1	Linux, macOS, and Windows	9
2.2	Programs you need	9
2.3	The Terminal	10
2.4	Installing some R packages	12
3	Basics of a Genome-Wide Association Study (GWAS)	13
3.1	Section 1	13
3.2	Section 2	13
3.3	Section 3	14
4	WTCCC1: a GWAS on coronary artery disease (CAD)	15
4.1	Section 1	15
4.2	Section 2	15
4.3	Section 3	16
5	Post-GWAS Analyses	17
5.1	Section 1	17
5.2	Section 2	17
5.3	Section 3	18

6	Conditional analysis	19
6.1	Section 1	19
6.2	Section 2	19
6.3	Section 3	20
7	Statistical finemapping	21
7.1	Section 1	21
7.2	Section 2	21
7.3	Section 3	22
8	Functional Mapping and Annotation of GWAS	23
8.1	Section 1	23
8.2	Section 2	23
8.3	Section 3	24
9	Phenome-Wide Association Study (PheWAS)	25
9.1	Section 1	25
9.2	Section 2	25
9.3	Section 3	26
10	Mendelian Randomization (MR)	27
10.1	Section 1	27
10.2	Section 2	27
10.3	Section 3	28
11	Mendelian Randomization (MR)	29
11.1	Section 1	29
11.2	Section 2	29
11.3	Section 3	30
12	License your GitBook	31
13	License your GitBook	33

Chapter 1

About this primer

1.1 Introduction

Welcome to the *A primer in Human Cardiovascular Genetics* as part of the **Genetic Epidemiology** course. In the next few days we will use this GitBook to perform quality control (QC), executing a genome-wide association study (GWAS), annotating the GWAS results, and performing further downstream analyses. We will use data from the first release of the *Wellcome Trust Case-Control Consortium (WTCCC)* and focus on coronary artery disease (CAD).

Unfortunately, during this course there is no time to perform imputation, but I will provide some pointers during the course as to how to do this with minimal coding/scripting experience. And I will add a whole chapter on imputation to a future version.

1.2 Background reading

Part of this is based on four great Nature Protocols from the Zondervan group at the Wellcome Center Human Genetics.

1. Zondervan KT *et al.* *Designing candidate gene and genome-wide case-control association studies*. Nat Protoc 2007.
2. Pettersson FH *et al.* *Marker selection for genetic case-control association studies*. Nat Protoc 2009.
3. Anderson CA *et al.* *Data QC in genetic case-control association studies*. Nat Protoc 2010.
4. Clarke GM *et al.* *Basic statistical analysis in genetic case-control studies*. Nat Protoc 2011.

An update on the community standards of QC for GWAS can be found here:

1. Laurie CC *et al.* *Quality control and quality assurance in genotypic data for genome-wide association studies*. Genet Epidemiol 2010.

With respect to imputation you should also get familiar with the following two works:

1. Marchini, J. and Howie, B. *Genotype imputation for genome-wide association studies*. Nat Rev Genet 2010
2. de Bakker PIW *et al.* *Practical aspects of imputation-driven meta-analysis of genome-wide association studies*. Hum Mol Genet 2008.
3. Winkler TW *et al.* *Quality control and conduct of genome-wide association meta-analyses*. Nat Protoc 2014.

Importantly, follow this practical, but also review the questions asked in the presentation (on the screen or in the Dropbox) and try to answer them.

1.3 Meet the Team

We work with a team of enthusiastic lecturers with experience in bioinformatics, GWAS, genetic analyses, Mendelian randomization, and epidemiology. This year the team consists of:

Sander W. van
der Laan
Assistant
professor Course
coordinators.w.
vanderlaan-2@
umcutrecht.nl |
swvanderlaan

Charlotte
Onland-Moret
Associate
Professor N.C.
Onland@
umcutrecht.nl
Jessica van
Setten *Assistant*
professor j.
vansetten@
umcutrecht.nl |
j_vansetten

Getting started

Ready to start? Your first point of action is to prepare your system for this course (Chapter 2).

Chapter 2

Prerequisites

2.1 Linux, macOS, and Windows

Most programs made to execute genetic studies are developed for the Unix environment, *e.g.* Linux and macOS. Therefore, they may not work as intended on window's environment. Fortunately, Windows now allow users to install a linux subsystem within Windows 10 and you can find the detail guide [here](#). However, we highly recommend to 1) either install a linux subsystem on your Windows computer (*e.g.* a virtual machine with Ubuntu could work), or 2) switch to macOS in combination with homebrew as this will give you advantage of a powerful computer with a userfriendly interface and all the flexibility to use Unix-based programs for your work.

For this practical we use a Windows laptop with Ubuntu on a VirtualMachine. Therefore every command is intended for Linux/macOS.

2.2 Programs you need

You need few programs for this practical or for your (future) genetic epidemiology work for that matter.

Program	Link	Description
PLINK	https://www.cog-genomics.org/plink2/{target="__blank"}	PLINK is a free, open-source genetic analysis toolset, designed to perform a range of basic data parsing and quality control, as well as basic and large-scale analyses in a computationally efficient manner.
R	https://cran.r-project.org/{target="__blank"}	Program to perform statistical analysis and visualisations.
RStudio	https://www.rstudio.com/{target="__blank"}	A userfriendly R-wrap-around for code editing, debugging, analyses, and visualisation

Table 1: Programs needed for genetic epidemiology.

All genetic analyses can be done in PLINK, even on your laptop, but with large datasets, e.g. UK-biobank size, it's better to switch to a high-performance computing cluster like we have at the Uithof.

Nowadays, a lot of people also use programs like SNPTEST, BOLT-LMM, and GCTA as alternatives to run GWAS and downstream analyses, *e.g.* heritability estimation, Fst-calculation, etc.

Mendelian randomisation can be done either with the SMR or GSMR function from GCTA or with R-packages, like **TwoSampleMR**.

2.3 The Terminal

For all the above programs, except RStudio, you will need the **Terminal**. This comes with every major operating system. And you will (start to) make your own scripts. The benefit of using scripts is that each step is clearly layed out and easily replicable, thus allows for greater reproducibility, easier troubleshooting and can be run on high-performance computer clusters.

Download the data you need to your Desktop: **LINK**.

Now open the terminal, it should be on the left in the toolbar as a little black computer-monitor-like icon. Mac users can type **command + space** and type **terminal**, a terminal screen should open.

From now on we will use little code blocks like the example to indicate a code you should type/copy-paste and hit enter. If a code is followed by a comment, it is indicated by a `#` - you don't need to copy-paste and execute this.

CODE BLOCK

CODE BLOCK `# some comment here`

You can navigate around the computer through the terminal by typing `cd <path>`; `cd` stands for “change directory” and means “some_file_directory_you_want_to_go_to”.

`# For Linux/macOS Users`

`cd ~ # will bring you to your home directory`

`cd ../ # will bring you to the parent directory (up one level)`

`cd XXX # will bring you to the XXX directory`

Let's navigate to the folder you just downloaded.

`cd ~/Desktop/practical`

Let's check out what is inside the directory, by listing (`ls`) its contents.

`ls -lh`

`# For Linux/macOS Users`

`ls -l # shows files as list`

`ls -lh # shows files as list with human readable format`

`ls -lt # shows the files as list sorted by time edited`

`ls -lS # shows the files as list sorted by size`

Adding the flags `-lh` will get you the contents of a directory in a list (`-l`) and make the size ‘human-readable’ (`-h`).

You can also count the number of files.

`ls | wc -l`

2.4 Installing some R packages

I tested this VirtualMachine and everything should be fine, except some libraries weren't there. We need to install them.

To be able to install certain `r`-packages, we need to install some Linux (Ubuntu) software. Type the following:

```
sudo apt-get install libcurl4 libcurl4-openssl-dev -y
```

```
sudo apt-get install libssl-dev
```

Now close the terminal window - really making sure that the terminal-program has quit.

Open a new terminal window and open `r` by simply typing `R`. You should install the following packages, and then you're good to go!

```
install.packages(c("httr", "usethis", "data.table", "devtools", "qqman", "CMplot", "tibble", "devtools::install_github("kassambara/ggpubr")
library("ggpubr")
```

All in all this may take some time, good moment to relax, review your notes, stretch your legs, or take a coffee.

Chapter 3

Basics of a Genome-Wide Association Study (GWAS)

3.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

3.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

3.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 4

WTCCC1: a GWAS on coronary artery disease (CAD)

4.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

4.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit

esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

4.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 5

Post-GWAS Analyses

5.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

5.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

5.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 6

Conditional analysis

6.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

6.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

6.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 7

Statistical finemapping

7.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

7.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

7.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 8

Functional Mapping and Annotation of GWAS

8.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

8.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

8.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 9

Phenome-Wide Association Study (PheWAS)

9.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

9.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

9.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 10

Mendelian Randomization (MR)

10.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

10.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

10.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 11

Mendelian Randomization (MR)

11.1 Section 1

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

11.2 Section 2

Sed ut perspiciatis unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam, eaque ipsa quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem quia voluptas sit aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos qui ratione voluptatem sequi nesciunt. Neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum quia dolor sit amet, consectetur, adipisci velit, sed quia non numquam eius modi tempora incidunt ut labore et dolore magnam aliquam quaerat voluptatem. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit qui in ea voluptate velit esse quam nihil molestiae consequatur, vel illum qui dolorem eum fugiat quo voluptas nulla pariatur?

11.3 Section 3

At vero eos et accusamus et iusto odio dignissimos ducimus qui blanditiis praesentium voluptatum deleniti atque corrupti quos dolores et quas molestias excepturi sint occaecati cupiditate non provident, similique sunt in culpa qui officia deserunt mollitia animi, id est laborum et dolorum fuga. Et harum quidem rerum facilis est et expedita distinctio. Nam libero tempore, cum soluta nobis est eligendi optio cumque nihil impedit quo minus id quod maxime placeat facere possimus, omnis voluptas assumenda est, omnis dolor repellendus. Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat.

Chapter 12

License your GitBook

In the spirit of Open Science, it is good to think about making your course materials Open Source. That means that other people can use them. In principle, if you publish materials online without license information, you hold the copyright to those materials. If you want them to be Open Source, you must include a license. It is not always obvious what license to choose.

The Creative Commons licenses are typically suitable for course materials. This GitBook, for example, is licensed under CC-BY 4.0. That means you can use and remix it as you like, but you must credit the original source.

If your project is more focused on software or source code, consider using the GNU GPL v3 license instead.

You can find more information about the Creative Commons Licenses [here](#). Specific licenses that might be useful are:

- CC0 (“No Rights Reserved”), everybody can do what they want with your work.
- CC-BY 4.0 (“Attribution”), everybody can do what they want with your work, but they must credit you. Note that this license may not be suitable for software or source code!

For compatibility between CC and GNU licenses, see [this FAQ](#).

Chapter 13

License your GitBook

In the spirit of Open Science, it is good to think about making your course materials Open Source. That means that other people can use them. In principle, if you publish materials online without license information, you hold the copyright to those materials. If you want them to be Open Source, you must include a license. It is not always obvious what license to choose.

The Creative Commons licenses are typically suitable for course materials. This GitBook, for example, is licensed under CC-BY 4.0. That means you can use and remix it as you like, but you must credit the original source.

If your project is more focused on software or source code, consider using the GNU GPL v3 license instead.

You can find more information about the Creative Commons Licenses [here](#). Specific licenses that might be useful are:

- CC0 (“No Rights Reserved”), everybody can do what they want with your work.
- CC-BY 4.0 (“Attribution”), everybody can do what they want with your work, but they must credit you. Note that this license may not be suitable for software or source code!

For compatibility between CC and GNU licenses, see [this FAQ](#).